

Methode: slavenregisters en onderzoek

Dankzij honderden vrijwilligers en donateurs is het de Nederlands-Surinaams-Antilliaanse projectgroep Historische Database Suriname en Curaçao (ru.nl/hdsc) gelukt om in de afgelopen jaren de slavenregisters van Suriname en Curaçao online te zetten. Die registers maken het mogelijk om slaafgemaakte mensen door de tijd heen te volgen, van de ene eigenaar naar de andere en van de ene kolonie naar de andere, waardoor een doorsnede van de diverse levens van mensen in slavernij opgetekend kan worden.

De slavenregisters werden door koloniale overheden gemaakt om een sluitend systeem te creëren, een 'boekhouding' van alle mensen die in een bepaald gebied in slavernij leefden. Met dergelijke individuele registraties wilden koloniale overheden in de negentiende eeuw de mogelijkheden beperken dat mensen illegaal in slavernij terechtkwamen en dat ze verhandeld werden. De Britten waren de eersten die de registers instelden nadat zij in 1808 een verbod op de trans-Atlantische slavenhandel hadden ingevoerd. Onder Brits bewind werden de registraties in die periode ook ingevoerd in Nederlands-Indië en Suriname. Dat ontwikkelde zich onder Nederlandse bestuur tot de 'Registers van lijfeigenen' in Nederlands-Indië vanaf 1819, het slavenregister in Suriname vanaf 1826 en registraties op Curaçao en de andere Antillen vanaf het eind van de jaren dertig van de negentiende eeuw. In Nederlands-Indië werden de slavenregisters per residentie opgezet, maar alleen voor gebieden onder direct Nederlands bestuur. Op de Antillen kreeg elk eiland een eigen registratie. Alleen in Suriname ontstond een centrale registratie voor de hele kolonie. Er waren geen slavenregisters voor de verspreide Nederlandse forten en posten aan de kust van West-Afrika.

De ontmenselijking die typerend is voor slavernij is duidelijk te zien in de registers. Mensen werden in eerste plaats beschreven als 'bezit' van anderen. In het algemeen bevatte elk slavenregister de naam van de slaafgemaakte, de naam van de eigenaar en informatie over geboorte, overlijden, verkoop en eventuele vrijlating of ontsnapping. Hoe die informatie werd georganiseerd verschilde per register. Over het algemeen werd ook het geslacht, de leeftijd of

het geboortjaar en de naam van de moeder van een slaafgemaakte vermeld. In Nederlands-Indië en door de Britten in Zuid-Afrika werd daarnaast ook de geboorteplaats of land van afkomst vermeld, informatie die in Suriname en de Antillen ontbreekt. In Suriname werd ook de plantage vermeld, omdat er een strikt juridisch onderscheid bestond tussen 'plantageslaven' en 'particuliere slaven'. In de Britse koloniën in Zuid-Afrika en Guyana werd bovendien informatie gegeven over beroep en huidskleur of etniciteit. Die informatie ontbrak in Nederlandse slavenregisters, waarschijnlijk omdat huidskleur formeel geen rol speelde in de juridische status van een slaafgemaakte.

De slavenregisters zijn dankzij deze informatie een rijke bron voor onder meer sociaalhistorisch, demografisch en genealogisch onderzoek. Slaafgemaakten werden niet als lid van een familie geregistreerd, en vaders werden nooit genoemd. Familieonderzoek kan dus alleen in de vrouwelijke lijn gedaan worden, tenzij een koppeling kan worden gemaakt met andere archieven, zoals de Burgerlijke Stand en doopregisters. Het late ontstaan van de slavenregisters, ruim na de afschaffing van de trans-Atlantische slavenhandel, maakt het vrijwel onmogelijk om mensen te verbinden aan het specifieke slavenschip waarmee ze uit Afrika kwamen. Een laatste beperkende factor in het onderzoek is het ontbreken van sommige registers. De slavenregisters van Curaçao zijn als enige compleet, die van Suriname zijn vrijwel compleet vanaf 1851, terwijl oudere series gaten bevatten. Van de slavenregisters van Nederlands-Indië bestaan alleen fragmenten.

De slavenregisters kunnen context bieden met betrekking tot andere bronnen, zoals kranten, testamenten en rechtbankverslagen, waarin de naam van een slaafgemaakte en een slaveneigenaar worden genoemd. Sinds de publicatie van de slavenregisters zijn al tienduizenden mensen over de hele wereld op zoek gegaan naar hun voorouders en zijn de registers gebruikt voor televisieseries, podcasts, boeken, toneel en onderwijs om het slavernijverleden zichtbaar te maken. Voor wetenschappers biedt de grote hoeveelheid informatie bovendien de kans om niet alleen individuele levens te reconstrueren maar ook structuren daarachter te ontdekken, zoals het opvallende verschil in sterfte tussen mannen en vrouwen in Suriname en betere overlevingskansen van slaafgemaakten op Curaçao.

De HDSC heeft als uiteindelijke doel een reconstructie te maken van de complete bevolking van Suriname en Curaçao tussen 1830 en 1950, zodat de doorwerking

van slavernij en kolonialisme met betrekking tot verschillende generaties onderzocht kan worden. Om die reden wordt nu ook de Burgerlijke Stand van Suriname gedigitaliseerd en verbonden aan de slavenregisters en de registers van contractarbeiders die vanaf 1853 naar Suriname kwamen. Als volgende stap wordt gewerkt aan een uitbreiding van de dataset met Aruba, Sint-Eustatius en andere gebieden in het Caribisch gebied. Als voorbeeld van het belang van het online beschikbaar maken en onderling verbinden van al deze bronnen is het goed om te kijken naar Sint-Eustatius. In 1863 werden daar 1201 mensen geëmancipeerd, waarvan er 826 niet in de Burgerlijke Stand van het eiland terug zijn te vinden. Dat is alleen te begrijpen als we Sint-Eustatius in een bredere context zien, want velen van hen duiken later op in de bevolkingsregistraties van Curaçao, de Deense Maagdeneilanden en zelfs in de registers van contractarbeiders in Suriname. Kennis over migratie tijdens en na slavernij is essentieel voor ons begrip van die regio.

Coen van Galen (1971) is universitair hoofddocent sociale geschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij is initiatiefnemer van de *Historische Database Suriname en Curaçao* (ru.nl/hdsc), die als doel heeft om via citizen science-projecten slavenregisters en andere bevolkingsarchieven uit het Caribisch gebied te digitaliseren en online te publiceren voor publiek en wetenschappelijk onderzoek.